

Okuma Parçası

YENİ DÜŞÜN ADAMLARI

Çok kaba olarak denebilir ki yani hiç olmazsa ilke olarak iki soru türü az çok kesinlikle yanıtlanabilir nitelik taşırlar. Bir tanesi olgusal nitelikte olan sorular yani dünyada ne var ne yok gibi basit gözlemle veya bilgilerle yanıtlanabilecek sorular bunlar. Örneğin "Avustralya'da kara kuğular var mıdır?, "Evet, vardır orada görülmüştür.", "Su nelerden oluşur?", "Su, bir tür moleküllerden oluşur.", "Moleküller nelerden oluşur?", "Atomlardan oluşur." İşte burada söz konusu olan doğrulanabilecek, hiç olmazsa yanlışlanabilecek nitelikte önermeler. Sağduyu (common sense) da aynı niteliği taşır. "Peynir nerede?", "Peynir dolapta.", "Nereden biliyorsun?", "Baktım da ondan." Bu yanıtlar soruları karşılamak için yeterli. Normal olarak bu yanıtlardan ne siz ne ben ne de başkası kuşku duyar. Bunlar olgusal sorular, sağduyu ile veya daha karmaşık durumlarda gözlem, deney veya varsayımların doğrulanması ile çözüme ulaşabilen olgu soruları bunlar. İşte bunlar bir tür soru tipini oluşturuyor.

Bunlardan başka matematik ve mantık ile uğraşanların sordukları tür sorular da var. Burada önce bazı tanımlardan yola çıkılıyor; bir önermeden başka bir önermenin çıkarsanması ile ilgili dönüşüm kuralları söz konusu. Bundan da öte öncüllerden sonuçların çıkarsanmasını (tümdengelim) olanaklı yapan kapsam kuralları var. Bütün bunlardan dünya ile ilgili bilgi edinmek mümkün değil. Burada söz konusu olan matematik, mantık, oyun teorileri gibi biçimsel, olgusal sorularla ilgisi olmayan bilim dalları. Bu tür soruların yanıtları pencereden dışarıya bakarak, dolapta arayarak ya da teleskopla gözleyerek bulunamaz. Ben size "Satrançta şah yalnız bir kere ilerleyebilir." dersem, sizin bana "Ama ben bir yerde şahın iki kere ilerlediğini gördüm." demeniz hiçbir şey ifade etmez. Bu gözleminiz benim söylediğim şeyin aksini kanıtlamaz. Çünkü benim anlatmak istediğim şey, satrançta şahın yalnızca bir kare oynayabilmesi ile ilgili bir kuralın olması aksi takdirde kural bozulmuş olur. "Ama kuralın doğru olduğunu nereden biliyoruz?" Kurallar doğru ya da yanlış nitelikler taşımazlar, aynı soru ve buyrukların böyle bir nitelik taşımadıkları gibi. Bunlar kuraldır: Ya bu kuralları ya da başka kuralları kabul edersiniz. Yaptığınız seçim özgür müdür, değil midir? Bu kuralların nitelikleri nelerdir? Bunlar olgusal ya da biçimsel değil felsefi sorulardır.

Bu iki alanı ben çok sert çizgilerle birbirinden ayırdım. Betimleyici önermeler ile biçimsel önermeler arasındaki ilişki benim dile getirdiğim biçimden daha karışık. Yalnız olayın böyle pozitivist bir biçimde ortaya konması, anlatmak istediğim şeyi vurguluyor. O da şu: Bu iki soru türünden başka bu iki yöntem türüyle yanıtlanamayacak sorular da var. Bu tür pek çok soru var ve bunların arasında felsefi sorular da var. Felsefi soruların en belirgin niteliği şu: Yanıtı nerede nasıl bulacağınızı bilmiyorsunuz. "Adalet nedir?", "Her olay, kendinden önceki olay tarafından belirlenir mi?", "Yaşamın amacı nedir?", "Mutluluk mu daha önemlidir yoksa mutluluğa götürmese bile toplumsal eşitlik mi, adalet mi, dinsel inançlar mı veya bilgi mi?" Bu soruları nasıl yanıtlayabiliriz. Düşünmeye önem veren birinin size şöyle bir soru yönelttiğini düşünün: "Gerçek ne anlam taşır?", "Gerçeği görüntüden nasıl ayırırsın?" veya "Bilgi nedir?", "Ne biliyoruz?", "Kesinlikle bildiğimiz bir şey var mı?", "Matematiksel bilgi dışında kesinlikle bildiğimiz veya bileceğimiz şeyler var mı?", "Eğer varsa kesinlikle bildiğimizi nereden biliyoruz?"

Bryan Magee (Bırayn Megi), Yeni Düşün Adamları